

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תש"ס

רשימה קודמת:

אסיא עג-עד (כרך י"ט, חוב' א-ב), ניסן תשס"ד, עמ' 145-183
לעיל עמ' 393-428

תוכן הפרקים

17 - 1	.1 תפילין ותפילה
54 - 18	.2 שבת
70 - 55	.3 מועדים
84 - 71	.4 איסור וטהרה
95 - 85	.5 כיבוד אב, מילה
128 - 96	.6 רופאים וחולים, השתלות
181 - 129	.7 נשים, הפריות
195 - 182	.8 נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. אבא במ הרב אלקנה ישראל, ירושלים
2. אור ישראל קובץ לענייני הלכה ומנהג, מאנסי
3. אור השבת מפיצי אור השבת, ניו יורק
4. אור תורה ישיבת כסא רחמים, בני ברק
5. אסיא מכון שלזינגר ע"י המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
6. אמרי מאיר הרב מאיר יוסט, אמשטרדם
7. אמרי נפתלי ב' הרב נפתלי צבי שמרלר, ציריך
8. באר דוד הרב דוד שלמה פרנקל, ברט-אויפלו בהונגריה
9. באהלה של תורה ב' הרב יעקב אריאל, רמת גן
10. בית אהרן וישראל מוסדות קרלין סטאלין, ירושלים
11. בית דוד-זכרון טוביה בית מדרש גבוה לתורה והוראה בית דוד, חולון
12. בית הלל לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים
13. בית יצחק הסתדרות תלמידי ישיבת רבנו יצחק אלחנן, נוא יארק
14. דברות יעקב א' הרב יעקב דהאן, בני ברק
15. דברי בניהו ד' הרב בניהו דיין, ירושלים
16. דברי משפט ו-ח מוסדות שירת דבורה, תל אביב
17. דברי שלמה א' הרב שלמה שניידר, ברוקלין
18. דבריק יאיר הרב יאיר חדאד, ירושלים
19. ויען אברהם ד' הרב אברהם סאלם, ירושלים
20. ויען אליהו הרב אליהו שמעון בן שושן, ליון בצרפת
21. וישב הים ב' הרב יעקב משה הלל, ירושלים
22. זכור לאברהם בית מדרש ישיבת אליהו, חולון
23. זרע יעקב הכוללים דשיכון סקווירא, ניו יארק
24. חדות יעקב א-ב הרב יעקב עדס, ירושלים
25. חמד שלמה הרב שלמה זלמן פרידמן, טנקא וברוקלין
26. חמדה גנוזה ב-ג הרב דוד חיים שלוש, נתניה

27. יד חנוך הרב חנוך הניך מייער, ססוב וקרצקי
28. יד משה לזכר הרב משה זאב פלדמן, בני ברק
29. יהודה יעלה הרב יששכר חדאד, ירושלים
30. ישורון ז' מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים
31. ישיב יצחק ב' הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה
32. כולו מחמדים הרב אבנר זאדה, בני ברק
33. כרם חמד א' הרב דניאל משיח, בני ברק
34. כתר תורה חסידי רדומסק, בני ברק
35. לב דוד הרב דוד פלדמן, מנצסטר
36. המאור הרב מאיר אמסעל, ברוקלין
37. המאיר לארץ ישיבת המאירי, ירושלים
38. מבית לוי בית מדרשו של הגר"ש ווזנר, בני ברק
39. מגיד תשובה ה' הרב חנינא בוגיד סעדון, פריז
40. מעלין בקודש כולל בית הבחירה, כרמי צור
41. ממעין מחולה ישיבת הסדר שדמות נריה, שדמות מחולה
42. מנחת שלמה א-ב הרב שלמה זלמן אוירבך, ירושלים
43. מעשה נסים ב' הרב נסים הכהן, בני ברק
44. משנת יוסף ד' הרב יוסף ליברמן, ירושלים
45. ניב המורה הסתדרות מורי אגודת ישראל בא"י, בני ברק
46. ספר רפאל לזכר ד"ר יצחק רפאל, ירושלים
47. עטרת צבי לזכר ר' צבי הרצקא מפרשבורג, ברוקלין
48. עטרת שלמה ה' לזכר רש"ז אוירבך, מכון מדעי טכנולוגי להלכה, ירושלים
49. העמק תלמידי ישיבה גדולה להוראה עמק הלכה, ברוקלין
50. עץ חיים ד' מכון יהי אור, קרית צאנז נתניה
51. פסקי דין מבית הדין ביה"ד לממונות ולבירור יהדות, הרבנות הראשית, ירושלים
52. פעמי יעקב כולל להוראה על שם הרב יעקב לנדא, בני ברק
53. צהר ז-ח מכון הלכתי-אקטואלי דרך אליעזר, ירושלים

הרב מנחם מנדל, ניקלשבורג	54. צמח צדקה
מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון	55. קול התורה
הרב אלחנן הלפרין, לונדון	56. שדה אלחנן א'
ספר זכרון לשחר ארנן, חדרה	57. שחר אורך
הרב רחמים חי חויתה כהן, ג'רבה וברכיה	58. שמחת כהן אה"ע
הרב שלום משאש, ירושלים	59. שמש ומגן ג'
מכון משנת הרמב"ם, קרית אונו	60. שערי צדק
מכון צומת, אלון שבות	61. תחומין כ'
מפתח השמות	
בוצ'קו, ר' שאול דוד יהודה 153	אבינר, ר' שלמה 109
ביבס, ר' שמואל 167, 184	אבן דנאן, ר' ציון 166
בירנבוים, ר' בנימין 189	אוחנה, ר' ראובן 69
בן חיים, ר' אליהו 133	אורבך, ר' אהרן יוסף 94
בן משה, ר' גדעון 86	אורבך, ר' שלמה זלמן 2, 27, 30,
בן שושן, ר' אליהו שמעון 5, 73, 136	56, 68, 74, 92, 96, 132
בנימיני, שלמה 100	אורדנטליך, ר' בנימין 85
בקשי דורון, ר' אליהו 9	אזאלוס, ר' שלמה 9
ברון, ר' אריה ליב 137	איגר, ר' זאבל 4
ברנסדורפר, ר' מאיר 80	אייזנבך, ר' יעקב 37
ברקוביץ, ר' אברהם דב 149	אלבוים, ר' יצחק שלמה 80
גבריאלי, ר' דוד 190	אלבז, ר' אופיר 83
גולדברג, ר' זלמן נחמיה 63, 138	אליעזרוב, ר' יעקב 161, 174,
גולדמיניץ, ר' אברהם יעקב 102, 120	177
גולדשמידט, אליעזר 145	אלישיב, ר' יוסף שלום 8, 193
גנזל, טובה 78	ארבל, משה 192
גנק, ר' מנחם דב 153	אריאל, ר' יעקב 13, 34, 44, 51,
גרוס, ר' מרדכי 156	55, 66, 67, 90
	באב"ד, ר' יוסף 47
	בוטביקה, שאול 191

- גרוס, ר' קלונימוס זאב 42
 גרוס, ר' שמאי קהת 72
 גשטטנר, ר' נתן 43
 דהאן, ר' יעקב 50
 דיין, ר' בניהו 57, 59
 דיק, ר' פנחס 122
 הולנדר, ר' יחיאל מיכל 40
 הלל, ר' יעקב משה 3
 הלפרין, ר' אלחנן 18, 24, 124,
 147
 הלפרין, ר' מרדכי 93, 143
 הנקין, ר' יוסף אליהו 27
 הרמן, ר' יעקב 76
 וזנר, ר' שמואל 32, 48, 64, 80
 וונדר, ר' מאיר 99
 ויליגר, ר' פנחס 70
 וינר, ר' יעקב 113
 זאדה, ר' אבנר 19, 62
 זילברשטיין, ר' יצחק 110, 114,
 118, 173, 185, 186
 זעפרני, ר' שמואל 163
 חדאד, ר' יאיר 20, 135
 חדאד, ר' יששכר 1
 טהרני, ר' דוד 106
 טוקצינסקי, ר' יחיאל מיכל 65
 טרופ, ר' אביעד 141
 ידלר-גולדברג, ר' בן ציון 45
 יוסט, ר' מאיר 126
 יוסף, ר' עובדיה 83, 150
 ישראל, ר' אלקנה 11
 ישראלי, ר' שאול 145
 כהן, ר' אורי 181
 כהן, אלון 103
 כהן, ר' חזקיהו יוסף 144
 כהן, ר' ישראל יעקב 139
 הכהן, ר' כלפון משה 180
 הכהן, ר' נסים 12
 כהן, ר' עדי 121
 הכהן, ר' רחמים חי חויתה 151,
 154, 158, 169, 172, 175, 180
 כהנא, ר' שלמה דוד 65
 הלוי, ר' רחמים 166
 לויין, ר' אברהם דב 167, 170,
 184
 ליברמן, ר' יוסף 22, 61
 לינדר, ר' משה אורי 49
 לנדאו, ר' דב 122
 לנדמן, ר' פנחס משה 183
 מוסקוביטש, ר' נפתלי 87
 מזרחי, ר' שלום יצחק 182
 מייער, ר' חנוך הניך 39
 מלאך, דניאל 116, 155
 מלר, ר' יחזקאל 65
 ר' מנחם מנדל מנ"ש 81, 89,
 152, 165
 מעוז, אריה 145
 משאש, ר' יוסף 73
 משאש, ר' שלום 7, 25, 108,
 148, 150, 166, 178
 משיח, ר' חיים דניאל 46, 53, 54
 נהורי, ר' רחמים 73

רובין, ר' צבי מרדכי 32	נוסבויים, ר' נפתלי 75
רוזנטל, ר' אברהם דוד 16	נמיר, סודי 90
רוזנטל, ר' יואב 122	סאלם, ר' אברהם 15, 33
ריזל, ר' משה יוסף 21	סבת, ר' שלמה 38
שוסהיים, אלי יוסף 41	סעדון, ר' חנינא בוגיד 6, 23, 88
שור, ר' דוד 123, 157	עדם, ר' יעקב 71, 131, 179
שורץ, ר' חיים יעקב 112	פיקסלר, דרור 128
שטיין, דניאל 188	פלדמן, ר' דוד 26, 47
שטיינברג, אברהם 125	פלדמן, ר' זאב 64
שטיינברגר, ר' אליעזר 36	פרדס, ר' שניאור 162
שטרן, ר' יעקב מאיר 82	פרובר, ר' נחום 176
שטרן, ר' משה 159	פרוינד, ר' זאב 134
שטרן, ר' שמואל אליעזר 102	פרומר, ר' אריה צבי 14
שיטרית, ר' יהודה 101	פרידמן, ר' שלמה זלמן 52, 58,
שכטר, ר' יצחק שמואל 31, 95,	164, 91
194, 195	פרנקל, ר' דוד שלמה 28, 84
שכטר, ר' צבי 187	פרץ, ר' אלחנן 98
שלוש, ר' דוד חיים 10, 17, 77,	צימרמן, דינה 78
79, 115, 142, 160	צפרי, ר' ראם 97
שלזינגר, ר' אליהו 48, 80	קויפמן, ר' יצחק 35
שמרלר, ר' נפתלי צבי 171	קורח, ר' פנחס 104
שניידר, ר' שלמה 127	קורט, ר' חיים משה 107
שפרן, ר' יגאל 130, 140	קטן, ר' יואל 111, 129
שפרן, ר' מנחם מנדל 130	קלונסקי, ר' איסר 60
שקלרש, ר' משה מנדל 105	קנייבסקי, ר' יעקב ישראל 8
שרגא, ר' ברוך 167, 184	קרויס, ר' מרדכי יהודה 29
שרמן, ר' אברהם חיים 117, 168,	רבי, ר' חיים 103
177	רבינוביץ, ר' שמואל 119

מפתח הענינים

אביו 85, 92; אבילות 96, 103, 104, 106, 147; אוטיסטים 109; איטר 2, 3, 180, 181; אילם 15; אינפוזה 64; אנדרוגינוס 123; אפידורל 111; אפילפסיה 174; אשר יצר 1.

בדיקות 110; ביבליוגרפיה 99; ביוץ 79; בית חולים 128; ביקור חולים 12, 103-108; בישול 30, 75; בעל 170; בעלי חיים 109; ברכות 14, 16; בשר בחלב 71.

גבורת אנשים 172, 176, 177; גוסס 106, 114-112; גידם 2, 4; גירושין 172-179; גרמא 35.

דם 120.

הבחנה 160-162; הגומל 12, 17; הזנה מלאכותית 7; הנדסה גנטית 96, 144, 145; הפלות 158, 190-195; הפריות 129-143; הצלה 27, 96; הרדמה 17, 91; הרטבה 34; השתלות 96, 115; התעמלות 53, 54.

ויטמינים 46; וסת 78.

זימון 15; זיקנה 1; זריקות 84.

חובשת 163; חולים 10, 48, 65, 68, 71, 124; חום 52; חלב 44; חליצה 180, 181; חמץ 55; חרש 8, 167, 168, 179, 182; חשמל 29.

טבילה 12; טבעת 47; טומטום 123; טלפון 43.

יולדת 17, 44-42, 47, 62, 160; יום כיפור 66-63; יחוד 164; יחוס 132, 134.

כדורים 12, 46, 61, 74, 194; כהנים 12, 96, 128; כליות 81, 110, 121; כסא גלגלים 25-21; כפפות 12; כתובה 165.

לשון הרע 12.

מאכלים 46; מבחנה 95; מגורים 169; מגילה 68, 69; מוות 115, 116; מוך 157, 158; מום 152, 175; מוקצה 26; מורדת 166, 168; מזון מלכות 74; מח עצמות 121; מי שברך 20; מילה 88-93, 130, 137; מים 16; מכונת שמיעה 26, 27; מלמד 185; ממזר 147-150, 195; מניעת הריון 111; מעלית 36; מפגר 9; מצה 57; מצוות 9; מציצה 93; מרור 58; משותק 178; מת 96.

נדה 7, 42, 74, 78-84; נזיקין 186-188; נטילת ידיים 13; ניתוח 7, 59, 63, 96, 125; ניתוחי מתים 126, 127; נפל 118; נשיאת כפים 12.

סגולות 39, 100, 101; סוכה 67; סומא 6, 7, 127; סיגריות 70; סירופ 55;
 סירוס 126, 155, 156; ספירת העומר 12, 59.

עדות 182; עדשות 31-33; עובר 189-195; עור 13; עינים 60; עירוב 68;
 עישון 7, 68, 70; עליה לתורה 7, 66.

פג 90; פדיון הבן 12, 94, 95; פוליו 5; פונדקאית 133, 138, 141, 142;
 פוקח עיורים 6; פורים 68-70; פיקוח נפש 27, 65, 98; פסח 58-55;
 פצוע דכה 154-152; פצעים 41, 49.

צדיק 39, 40; צדקה 86; צהבת 67, 92; צרוד 12.

קדימה 96; קטטר 10; קטלנית 151; קידוש 1, 18, 19; קליניקה 71; קעקע
 76, 77; קריאת שמע 10; קרנית 97.

רופאים 28, 37, 38, 68, 82, 83, 96-102, 105, 106, 185, 186; רחיצה 12, 93;
 רחם 159; ריח 175; ריצה 54; רמקול 69; רפלוקסולוגיה 80; רקמות 150.

שבת 12, 54-18, 68; שוטה 105, 171-173, 175; שיבוט 139; שיניים 50,
 56, 68, 122, 185-183; שכר 45, 184, 185; שליא 72; שתן 51, 66.

תאומים 188; תורה 87; תחבושת 12; תענית 48; תפילה 11, 12, 97, 98,
 108; תפילין 5-2; תפירה 27; תרומת איברים 12, 121-117; תרופות 55, 68,
 73, 74, 96, 98, 101; תשעה באב 62-60.

א. תפילין ותפילה

1. ברכת אשר יצר בחולה שצריך להטיל מים כמה פעמים ביום. הרב יששכר
 חדאד. יהודה יעלה, עמ' שג.
- יברך פעם אחת מאחר שאינו מסיח דעת. בעמ' שכו פסק לחולה הצריך
 לאכול בשבת לפני התפילה שיקדש תחילה. בעמ' ת השיב שחייבים
 לקום גם מפני אשה זקנה.
2. דיני איטר יד בתפילין. הרב שלמה זלמן אוירבך. מנחת שלמה, תנינא, סי' ג,
 עמ' ו-ז.
- נושאי ג' התשובות מהשנים תשכ"ה-תשמ"ח: איטר הכותב גם ביד ימין,
 נקטעה כף יד ימין, נקטעה ידו השמאלית.
3. הנחת תפילין באיטר יד. הרב יעקב משה הלל. שו"ת וישב הים, ח"ב, סי' ב,
 עמ' כ-כד.
- אין לנהוג כרבי יעקב צמח לפי הקבלה נגד פסק השולחן ערוך, ואפילו
 לא להחמיר להניח אחרי התפילה על שמאלו.

4. הנחת תפילין בגידם ביד שמאל. הרב זאבל איגר מברונשוויג, לאביו הרב ליב מהלברשטט. **זכור לאברהם**, תש"ס-א, ח"א, רסט-ערב.
יניח שתי כריכות בשמאלו, ויברך על של ראש שתיים.
5. ילד השוכב בבית חולים במחלת הפוליו ורוצה להניח תפילין. הרב אליהו שמעון בן שושן. שו"ת **ויען אליהו**, סי' ד, עמ' ז-י.
דיון אם יניחו לו תפילין, ועל איזו יד.
6. סומא מהו בברכת פוקח עיורים. הרב חנינא בוגיד סעדון. **מגיד תשובה**, ח"ה, או"ח, סי' ו, עמ' י-יא.
דיון בדברי המגן אברהם שלא יברך, מה זה שונה מברכת יוצר המאורות וברכת הלבנה.
7. סומא בעליה לתורה. הרב שלום משאש. **שמש ומגן**, ח"ג, או"ח, סי' עה, עמ' קד.
סומא עולה לתורה כי שומע כקורא. -בסי' נו סק"ג פסק לאסור הזנה מלאכותית לחולה שאין בו סכנה היכול לצום. -בסי' סד סק"ג פסק בענין עשית ניתוח שנדחה כבר פעמיים. -בסי' סו סק"ב כתב על מי שאינו גובר על יצרו ומעשן שימשיך עד שירחם ה'. -פסק ביו"ד סי' נט סק"ב שאשה שיש לה פצע באותו מקום ולדעת הרופאים זו הסיבה היחידה לדימום, יכולה לעשות הפסק טהרה.
8. חרש שלמד לדבר. הרבנים יעקב ישראל קנייבסקי, יוסף שלום אלישיב. **צהר**, ח, תש"ס, תכה-תכט.
לדעת גדולי הפוסקים נחשב כמדבר גם כשלמד לדבר אחרי שנתחרש.
9. בר מצוה וקיום מצוות לילדים חלושי דעת. הרב שלמה אזואלוס. **ממעין מחולה**, 9, תש"ס, 126-140.
דיני חולה הנפש והמפגר, עם תשובת הרב אליהו בקשי דורון.
10. חולה הנושא קטטר. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ב, סי' טו, עמ' מא-מב.
כשהשתן יורד לשקית ניילון, יכול להתפלל, להניח תפילין, ולעלות לתורה ולדוכן. יפסיק כשמרגיש שמטפטף. -בסי' טז, עמ' מב-מד, פסק שאסור לקרוא קריאת שמע כשהלב המלאכותי רואה את הערוה. -בסי' כט עמ' פב הורה, שכאשר מברכים חולה, יש להזכירו בשמו ובשם אביו או אמו.
11. נוסח התפילה לרפואת נשים. הרב אלקנה ישראל. **אבא במ**, ח"א, סי' ה, עמ' קעה-רי.
ספרדים האומרים יהי רצון בברכת רפאנו, יתאימו את הנוסח למספר איברי האשה שאינו רמ"ח.

12. כהן צרוד בנשיאת כפים. הרב נסים ב"ר אברהם הכהן. **מעשה נסים**, ח"ב, תש"ס, סי' מד, עמ' לב.

אם קולו נשמע ומבינים כל מילה שהוא מבטא, יכול לעלות אפילו לבדו. -בסי' נב עמ' מב מתיר לכהן לשאת את כפיו כשיש לו כפפות על פצעי ידיו. -בסי' עה עמ' נד השיב שהשותה מים לנטילת כדור לא יברך. -בסי' צד עמ' סז פסק שחולה יברך הגומל רק כשמרגיש שנתרפא לגמרי. -בסי' קח עמ' עה התיר לבקר חולה בשבת רק אם יש תועלת לחולה בעצותיו. -בסי' קכא עמ' פב התיר להתרחץ בשבת לרפואה. -בסי' קלד עמ' צב כתב שאין חשש בתפילה על חולה בשבת. -בסי' קסב עמ' קיד מסתפק בדין חולה שלא ספר פעם אחת לא בלילה ולא ביום. -בסי' רכז-רכח עמ' קצ ענה שאם הסירה פלסטר מאצבעה וטבלה, שוב לא תברך. מנהג ג'רבה שתסיר מקודם את התחבושת שעליה. -בסי' רנט עמ' רי הורה לפדות בברכה את הנולד עם קיבה צרה מאד וחי רק על ידי זריקות. -בסי' רסג עמ' ריב פסק שלא לפדות את הבא אחרי נפל שנתחלקו איבריו. -בסי' רסד עמ' ריג-ריד התיר לכהן לבקר חולה בבית חולים מבלי לחשוש שנפטר שם משהו. -בסי' רצא עמ' רלד אסר לתרום איברים מחולה שהרופאים התייאשו ממנו. -בסי' ש עמ' רלט אסר לספר למעביד כיצד היא עבודתו של מי שמוגבל.

13. נטילת ידים במי שסובל מקילוף עור בידי וועליו למורחם בשמן. הרב יעקב אריאל. שו"ת **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' טו, עמ' 55-57.

יש להתיר לכתחילה ליטול ידיו המשוחות בשמן.

14. חולה האוכל דרך שפופרת לענין ברכה. הרב אריה צבי פרומר. **כתר תורה**, ו, תש"ס, ז-ח.

דיון בדברי הסוברים שאין מברכים על הנאת מיצוי.

15. צירוף לזימון של אדם שנשתתק. הרב אברהם סאלם. שו"ת **ויען אברהם**, ח"ד, סי' ה, עמ' כ-כב.

המדבר ואינו שומע מצטרף לעשרה ולשלושה, ואילם רק לעשרה.

16. חולה שציווהו הרופאים לשותה הרבה מים למלא גופו נוזלים. הרב אברהם דוד רוזנטל. **צהר**, ח, תש"ס, קמה-קמו.

דיון אם צריך לברך על המים, או לא מכיון שאינם לצמאו.

17. מי שהרדימו חלק מגופו, ושכב כמה שעות וקם. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ב, סי' מ, עמ' קיט-קכ.

יברך הגומל. -בסי' מא עמ' קכ-קכא פסק, שאב מברך על רפואת בנו ובעל על אשתו היולדת.

ב. שבת

18. אשה חולנית שרוצה לקבל שבת מיד אחרי פלג המנחה וקשה לה לקדש בעצמה. הרב אלחנן הלפרין. שו"ת **שדה אלחנן**, ח"א, סי' יג, עמ' יח.
דיון אם יכול בעלה להוציאה אף שעדיין אינו מקבל שבת.
19. חולה שצריך לאכול כזית מזונות בשבת בבוקר, אם יקדש תחילה. הרב אבנר זאדה. שו"ת **כולו מחמדים**, או"ח, סי' כד, עמ' קכז-קלב.
פירוט ההלכות של חולים ונשים אימתי יקדשו לפני אכילתם.
20. מי שברך לחולה בשבת. הרב יאיר חדאד. **דבריך יאיר**, ח"ב, סי' יא, עמ' נז-סה.
חילוקי דינים אם יש בו סכנה או לא, ואם אינו בפנינו.
21. הסעת נכה בכסא גלגלים חשמלי על ידי נכרי בשבת. הרב משה יוסף ריזל. **אור השבת**, טו, תשנ"ט, סא-סה.
פרטי ההלכות אימתי מותר לצורך מצוה.
22. הסעת אדם בכסא גלגלים בשבת במקום שאין עירוב. הרב יוסף ליברמן. שו"ת **משנת יוסף**, ח"ד, סי' לח, עמ' רד-רז.
יש להקל להסיע זקן, חולה, או נכה על ידי נכרי, ובעיר גדולה שיש בה רשות הרבים יוליכו שני נכרים.
23. יציאה בעגלת נכה לבית הכנסת. הרב חנינא בוגיד סעדון. **מגיד תשובה**, ח"ה, או"ח, סי' טו, עמ' כד-ל.
יכול נכה לצאת לבית הכנסת בעגלת נכה דמוית אופניים.
24. יציאה בכסא גלגלים בשבת. הרב אלחנן הלפרין. **שדה אלחנן**, סי' כב, עמ' כח.
יכולים שנים (וכל שכן נכרים) להוביל ברשות הרבים.
25. רב זקן החולה ברגליו, ואינו יכול ללכת לבית הכנסת בשבת וביום טוב. הרב שלום משאש. **שמש ומגן**, ח"ג, או"ח, סי' נב, עמ' צא-צג.
יכול גוי להוליכו בכסא גלגלים עד סמוך לבית הכנסת, ושם יכנס ברגליו.
26. הוצאת מכונת שמיעה בשבת. הרב דוד פלדמן. **לב דוד**, סי' י, עמ' 50-54.
מהסס להתיר לצאת בדבר חדש אשר אינו מבואר בפוסקים. -בסי' יא דן אם הותר איסור מוקצה לצורך חולה שאין בו סכנה.
27. מכשיר שמיעה לענין פתיחה טלטול והוצאה. הרב יוסף אליהו הנקין, הרב שלמה זלמן אירבך, בתש"ג-תש"ז. **מנחת שלמה**, תנינא, סי' לה, עמ' קא-קב.

- כשתופרים פצע, מותר להוסיף ולגמור התפירות כדי למנוע צלקת בעתיד. -בסי' לז עמ' קג-קו השיב לריא"ה הרצוג בדיני הצלה ופיקוח נפש בשבת, כגון תחנה לעזרה ראשונה בעיר גדולה. - בסי' לח עמ' קו-קז דן בהוצאת ממון למניעת איסור במקום פיקוח נפש, כגון בבעל החייב ברפואת אשתו.
28. אם מותר לחייל ללכת בשבת לרופא יהודי שיחלל שבת לבודקו, ואולי יפטרנו ליום או יומיים. הרב דוד שלמה פרנקל מב' אויפלו. **באר דוד**, סי' ג, עמ' לג-לט.
- כשמסופק אם יקבל תעודת מחלה אל ילך לרופא.
29. הדלקת חשמל לצורך פיקוח נפש כשנדלקים על ידי זה גם דברים אחרים. הרב מרדכי יהודה קרויס. **קול התורה**, מח, תש"ס, רלב-רלט.
- לכתחילה ינתק החולה את האורות והמכשירים האחרים.
30. מעשה שבת במבשל לחולה. הרב שלמה זלמן אוירבך. **מנחת שלמה**, תנינא, סי' כג, עמ' נד-נה.
- תירץ לקושית קצות החושן, ח"ז, דף כה, על שו"ת רבי עקיבא איגר, סי' ה.
31. שרית עדשות מגע החדשות בתמיסה בתרכובת מיוחדת בשבת. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב אברהם חנוני ממקסיקו. שו"ת **ישיב יצחק**, ח"ב, סי' יג, עמ' פה-צ.
- הכדורים ששמים במים לצורכי היגיינה אינם פועלים בעדשות ומותר לשרותן במים, ועדיפות לאלו שאינן צריכות חיטוי.
32. שרית עדשות מגע רכות בנוזל ניקוי בשבת. הרב יצחק מרדכי רובין, הרב שמואל וזנר. **ישורון**, ז, תש"ס, תקכו-תקלח, מיסמכים מדעיים.
- פוסקי זמננו אסרו בעדשות רכות הסופגות מים, והורו כיצד לנהוג בהן.
33. עדשות מגע רכות שהתקשו. הרב אברהם סאלם. **ויען אברהם**, ח"ד, סי' ז, עמ' כז-ל.
- אסור לשרות בנוזל המיוחד להם כי זהו כיבוס, ולפעמים גם עיבוד ותיקון כלי. המיקל בזה יש לו על מי לסמוך, אבל לא ישפשף בחוזק.
34. מכשיר למניעת הרטבה בשבת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' כ, עמ' 67-68.
- איסור דרבנן בחולה שאין בו סכנה פועל כאן בזמן השינה, אבל אין להפסיק את הפעמון אלא יתקינהו לזמן קצוב.
35. מכשירי גרמא בשבת. הרב יצחק קויפמן. **בית אהרן וישראל**, פו, תש"ס, סה-עו. הרב ישראל רוזן. פז, קכו.

- מותר להשתמש בכתי חולים בכפתורי גרמא, ומכשירים שתפקידם להסיר את המונע.
36. גדרי מסייע אין בו ממש במעליות וברפואה. הרב אליעזר שטיינברגר. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, רכא-רכט.
- הטכנולוגיה יכולה ליצור מצבים של יכול ואינו יכול, ואזי ברפואה מותר לכתחילה לסייע, כי במקצת חולי לא גזרו על שבות.
37. **וחי בהם**, דיני רפואה בשבת. הרב יעקב אייזנבך. קרית ספר, דברי אמת, תש"ס, כד, רמד עמ', הסכמות, הקדמה, לא פרקים.
38. בעניני רפואה בשבת. הרב שלמה סבח. **ניב המורה**, נט, תש"ס, קז-קסה. הנושאים: נאמנות רופאים בפיקוח נפש; ספק פיקוח נפש בשבת.
39. חילול שבת לצורך רפואה על ידי סגולה. הרב חנוך הניך מייער, לרב שמואל דוד פרידמן מחוסט, בתרס"ד. שו"ת **יד חנוך**, סי' ה, עמ' לח-מג.
- מצדיק את דעת רבי חנוך הניך מאלסק, שיפה עשו אלו ששלחו שליח נכרי בשבת לרבי שלום מבלז כששבת בברודי להתפלל על חולה, ולא כרבי שלמה קלוגר שתמה על כך.
40. משלוח מברק בשבת לצדיק עבור חולה מסוכן. הרב יחיאל מיכל הולנדר. **העמק** (ברוקלין), ג, תש"ס, שפא-שצד.
- סיכום דעות הפוסקים אם מותר בימינו לעבור על איסור תורה בשל כך.
41. טיפול בפצעים בשבת ובחג. ד"ר אלי יוסף שוסהיים. **ספר רפאל**, תקסד-תקע. פרטי ההלכות בסוגי הפציעות השונות.
42. **פרי הגן**. ח"א: על דיני יולדת. מהד' ב מורחבת. עם ח"ב: שו"ת על הלכות נדה וטבילה. הרב קלונימוס זאב הכהן גראס. ברוקלין, דפוס תלפיות, תש"ס, ר, רעא עמ', הקדמה.
43. הזמנת מכונית ליולדת בשבת-אם לעשותה בשנים. הרב נתן גשטטנר. **אור השבת**, טו, תשנ"ט, כז-לד.
- לא ירימו הבעל והאשה יחד את הטלפון כשהיא נדה, ויעשה זאת לבד.
44. שאיבת חלב מיולדת בשבת. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' מא, עמ' 155-157.
- בירור אם להעדיף משאבה ידנית או חשמלית.
45. הלנת שכר טיפול רפואי בשבת. הרב בן ציון ידלר-גולדברג. **בית דוד-זכרון טוביה**, תלו-תלט.
- לכתחילה ישתדל להימנע מלשלם בשבת, אבל אם קיבל הרופא את הכסף בכל דרך שהיא-קיים מצות ביומו תתן שכרו.

46. מאכלי רפואה לבריאים ולחולים בשבת. הרב חיים דניאל משיח. **כרם חמד**, ח"א, סי' יד-יח, עמ' קפג-רמ.
- חולה יאכל מאכלי מרפא לרפואה ולא לרעבון. לא יאכל לרפואה מאכל בריאים שאין דרך לאוכלו רק לרפואה, אבל כדורי מרפא מותר. בריא יכול לאכול מאכלי מרפא אך לא כדורים לחיזוק גופו או שלא יחלה. ויטמינים מותרים לכולם.
47. חילול שבת על הנולדים לשמונה. הרב יוסף באב"ד, הרב דוד פלדמן. **לב דוד**, סי' יד-טו, עמ' 58-60.
- ויכוח בין שני הרבנים אם מחללים את השבת לטיפול בהם. -בסי' טז עמ' 60-62 דן הרב פלדמן על מילדת ורופא לעכו"ם בשבת. -בסי' מא עמ' קט-110 פסק על טבעת ברחם לענין חציצה.
48. חולה שיש בו סכנה לענין שבת ותעניות. הרב אליהו שלזינגר, הרב שמואל ווונר. **פעמי יעקב**, מג, תש"ס, צח-קח.
- יש להברות גופו שיחוסן להתגבר על מחלתו, ומותר לו לאכול אף שלתענית אין קשר למחלתו.
49. חילול שבת על חתך עמוק או חשש לשבר. הרב משה אורי לינדר. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, קפא-קפח.
- ההיתר לחלל שבת הוא בחשש זיהום וסכנה, אבל בפציעה קלה שרק תשאיר צלקת מחללים רק באיסור דרבנן.
50. הוצאת שן בשבת. הרב יעקב דהאן. שו"ת **דברות יעקב**, ח"א, סי' פא, עמ' רלח.
- יש בזה איסור תורה של גוזז, ואין האיסור מחמת חובל והוצאת דם.
51. אסיפת שתן בשבת לצורך רפואי. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' לג, עמ' 130-131.
- יש דרכים להתגבר על איסור ביטול כלי מהיכנו.
52. מדידת חום בשבת. הרב שלמה זלמן פרידמן. שו"ת **חמד שלמה**, סי' כג, עמ' קעח-קפ.
- מותרת גם לחולה שאין בו סכנה, ואין בזה משום מבשל.
53. כלי קטן המשמש לאימון כף היד והאצבעות. הרב חיים דניאל משיח. **כרם חמד**, ח"א, סי' כד, עמ' ערב-עדר.
- נכון להחמיר, אמנם המיקל יכול לסמוך על ההיתר בציץ אליעזר, ח"ו, סוס"ד.
54. ריצה בשבת. הרב חיים דניאל משיח. שו"ת **כרם חמד**, ח"א, סי' א-ה, יט-כג, עמ' א-לד, רמא-רעא.

פרטי ההלכות של איסור הריצה, ומתי היא מותרת להתעמלות ולשמירה על כושר גופני. מותר לטייל בשבת, גם לחולה המתכוין לרפואה. חילוקי דינים בתרגילי התעמלות בלי משקולות-מתי הם מותרים.

ג. מועדים

55. תרופת חמץ בפסח. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' סב, עמ' 230-232.
- ילדה הסובלת משיעול קשה, מותר לתת לה סירופ המכיל חשש חמץ כשהוא מעורב במים ופגום קצת.
56. הכשר שיניים תותבות וסתימות לפסח. הרב שלמה זלמן אוירבך, לחזון איש, בתרצ"ו. **מנחת שלמה**, תנינא, סי' נ, עמ' קמט-קנא.
- הצעה להקל כששתה חמין מקודם, ולא השתמש בחמץ מעת לעת.
57. אכל מצה בליל פסח והקיא. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ד, סי' יא, עמ' קא-קו.
- יצא ידי חובת אכילת מצה, אבל לא יברך ברכת המזון.
58. זקנים וחלשים שאינם יכולים לאכול כזית מרור. הרב שלמה זלמן פרידמן. **חמד שלמה**, סי' מג, עמ' ריג-רטו.
- מקורות להוראתו שבדיעבד יברכו ויאכלו פחות מכזית.
59. היודע שיעבור ניתוח בימי ספירת העומר, ויהיה בהרדמה כללית יותר ממצת לעת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ד, סי' יב, עמ' קז-קטו.
- יכול לספור בברכה לפני הניתוח, ימנה מי שיזכיר לו לספור את היום החסר בלי ברכה, וימשיך בברכה עד תום.
60. צום חולה עינים בתשעה באב. הרב איסר קלונסקי. **המאיר לארץ**, 36, תש"ס, 36-38.
- אשה שיש לה מחלה בעיניה והיא דומעת, תאכל ותשתה כרגיל מבלי לצום.
61. חולה שמותר לו לאכול בתשעה באב. הרב יוסף ליברמן. **משנת יוסף**, ח"ד, סי' מא, עמ' ריב-ריד.
- בעלי ההוראה אינם מורים לו שידקדק בשיעורים. בס"י מב עמ' רטו הורה לגבי ערב תשעה באב שחל בשבת, שאפשר לקחת מכדורי קלי-צום אחד בערב שבת, ואת היתר לכתוש לתוך משקה או על גבי מאכל-ויוכל ליטלם בשבת.
62. דיני יולדת או חולה בתשעה באב שנדחה. הרב אבנר זאדה. **כולו מחמדים**, או"ח, סי' מא, עמ' ר-רו.

- כשצריכים בוודאות לאכול יבדילו במוצאי שבת על שכר מדינה, ויכולים להוציא את בני הבית המתענים.
63. ניתוח בערב יום כיפור כשאין סכנה בדחייתו לאחר כך. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **עשרת שלמה**, ה, תש"ס, מא-נ.
- אל יעשה הניתוח אם יצטרך לאכול למחרת, אבל אם יזון מאינפוזיה מותר.
64. תיקון אינפוזיה לחולה ביום כיפור. הרב זאב פלדמן, הרב שמואל וזנר. **זרע יעקב**, טו, תש"ס, לג-לה.
- כשהתקלקלה האינפוזיה ביום כיפור, עדיף לאכול פחות מכשיעור מלומר לנכרי לתקן.
65. חולה ביום הכיפורים. הרב שלמה דוד כהנא, הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי. **צהר**, ז, תש"ס, תלה-תלח.
- מחמירים יותר משבת, ומצריכים אומד בסכנת רעבון. -בעמ' תנ-תנג דן הרב יחזקאל מלר על חילול שבת בספק פיקוח נפש.
66. שתיה לחולה ביום הכיפורים. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' פ, עמ' 288-291.
- הסובל מדלקת חריפה בדרכי השתן, יש הבדל בין ליל יום כיפור שגופו רווי נוזלים, ובין ביום כשצמא, שאז ישתה לשיעורין עד שירוה, ואח"כ מים פגומים בלי הגבלה. -בסי' פג עמ' 297-298 דן בחולה שאכל ביום כיפור, מהו בקריאת התורה במנחה.
67. חייל חולה צהבת שחומו גבוה, ויש סוכה כשרה בבסיס מרוחק. הרב יעקב אריאל. **באהלה של תורה**, ח"ב, סי' צב, עמ' 324-326.
- מכיון שההליכה קשה עליו מאד, אינו צריך להתאמץ ללכת לשם אפילו בלילה הראשון של סוכות.
68. קריאת המגילה בבית החולים הדסה עין כרם. הרב שלמה זלמן אורבך, לרב אברהם הורביץ, בתשכ"ד. **מנחת שלמה**, תנינא, סי' נט, עמ' קעח.
- יש להורות לקרוא בט"ו, והמחמיר יקרא בשני הימים. -בסי' ס עמ' קפד-קפח פסק בנושאים הבאים: מלאכה דרבנן בספק חולה שאין בו סכנה, תרופות בשבת למניעת חולי, חיבור בשבת של אבר שנקטע, חזרת רופא למקומו, עירוב חצרות בבית חולים, עישון ביום טוב, הכשר שיניים תחתות בערב פסח שחל בשבת.
69. שמיעת המגילה ברמקול. הרב ראובן אוחנה. **אור תורה**, שפח, תש"ס, תע-תעג.
- אפשר להקל לחולה, זקן, כבד שמיעה וחייל, לשמוע את המגילה ברדיו בשידור חי או במיקרופון.

70. משלוח מנות וברכות הנהנין בסיגוריות. הרב פנחס ויליגר. **אור ישראל**, יט, תש"ס, עז-פב.

למרות דעת הרופאים יכול לשלוח סיגוריות כמנות למי שמעשן. בשבועות ובפורים מן הראוי לעשן.

ד. איסור וטהרה

71. בישול בשר בחלב לצורך חולה שאינו מסוכן. הרב יעקב עדס. שו"ת **חדות יעקב**, ח"א, יו"ד, סי' י, עמ' קלח-קמא.

אין לבשל שומן עם חמאה לגמיעת חולה שאין בו סכנה. בס"י כד סק"ב דן במעות שהוקדשו להקמת קליניקה, לשנותם לצורך בית כנסת. בסק"ח מפלפל בסוגית מאכילין את החולה הקל הקל תחילה.

72. אם מותר לאכול שליא לרפואה. הרב שמאי קהת גרוס. **בית הלל**, ג, תש"ס, פו. אין חשש ליקח קפסולות שנעשו משליא מיובשת וטחונה לאבקה.

73. תרופות מדבר האסור. הרבנים אליהו שמעון בן שושן, רחמים נהורי, יוסף משאש, בתשכ"ז. **ויען אליהו**, סי' כה, עמ' סח-עג.

74. פרטי ההלכות הנוגעות לכדורים, כמוסות וזריקות. מזון מלכות (דבורים). הרב שלמה זלמן אירבך, בתשל"ג. מנחת שלמה, תנינא, סי' סד, עמ' קצח-קצט.

מותר לחולה שאין בו סכנה בכל צורה שעשוי. בס"י סה עמ' קצט-ר השיב בתרצה-תשל"ט על נטילת תרופות שלא כדרך אכילה דהיינו בכמוסות. בס"י עב מעמ' רי קונטרס בעניני נדה, ובו גם על ראית דם בפתחת המקור כשמרכיבים מעליו שפופרת. בס"י עה סק"א השיב בתשכ"ז על כדורים למניעת וסת.

75. בישולי גויים לחולה. הרב נפתלי נוסבוים. **בית הלל**, ג, תש"ס, מה-מח. אסור כשיש שם ישראל, ואפילו יעלה לו בדמים.

76. כתובת קעקע. הרב יעקב הרמן. **העמק** (ברוקלין), ג, תש"ס, שנג-שנה. מותר לנשים לכחול עיניהם על ידי דקירות במחט חשמלית ומילוי צבע המתקיים כמה שנים, מכיון שניכר שזה לנוי.

77. קעקוע צבע בעינים או בלחיים למספר שנים לצורך יופי. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ג, סי' ט, עמ' כה. מותר לעשות בלי כתיבה או ציור.

78. וסת הגוף-היבט הלכתי ורפואי. טובה גנזל וד"ר דינה צימרמן. **תחומין**, כ, תש"ס, 363-375.

דרכי הקביעה של וסת קבוע, עם טבלאות.

79. פתרון לבעיית הביוץ בתוך שבעה נקיים. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ג, סי' יא, עמ' מא-מד.
- אמרו לה הרופאים שהביוץ שלה ביום הששי לספירתה ורק אז יש סיכוי שתתעבר, יש דרך להורות לה זמנית כיצד לנהוג.
80. רפלוקסולוגיה לנשים. הרב מאיר ברנסדורפר. **פעמי יעקב**, מד, תש"ס, עט-פא. הרבנים שמואל וזנר, יצחק שלמה אלבוים, אליהו שלזינגר. מה, קמה-קנא.
- הטיפול גורם להזלת דם מהרחם, ומכל מקום אל תימנע מהטיפול, אלא תבדוק עצמה אחר כך.
81. אשה שיש לה כאב בכליות וראתה כתמים. רבי מנחם מנדל מניקלשבורג. שו"ת **צמח צדקה**, סי' ב-ג, עמ' יג-כ.
- משתדל לטהר אשה לבעלה מחמת שהצבע אינו אדום חזק, גם אם לא נסמוך על רופאים נכרים הסוברים שהדם הוא מכאבי הכליות והמיעיים. בשאלה אחרת דן איך להתיר דם היוצא כשיש לה כאב בכליות.
82. נאמנות הרופאים בעניני נדה. הרב יעקב מאיר שטרן. **מבית לוי**, טו, תש"ס, קכד-קל.
- בירור נאמנותם לגבי הלכות נדה.
83. אשה הנבדקת על ידי רופא באצבע או במכשיר. הרב אופיר אלבו. **זכור לאברהם**, ח"ב, תש"ס-א, תקסו-תקעז.
- בזמן טהרתה ולא נראה דם, טהורה ואינה צריכה ז' נקיים וטבילה. הסכים עמו הרב עובדיה יוסף בתש"ן.
84. רופא שיעץ לכלה לעשות זריקות שיעצרו את דמה לפני החתונה. הרב דוד שלמה פרנקל. **באר דוד**, סי' כח, עמ' קנד-קסב.
- לא הוחלט אצלו להתיר, ומצפה לקבל חוות דעת מרבנים.

ה. כיבוד אב, מילה

85. הוצאת דם לאביו על ידי נקז חשמלי השואב דם שיצא ממקומו ונמצא בחלל הגוף. הרב בנימין אורדנטליך. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, צ-צט.
- בירור צדדי השאלה והטעמים להתיר ולאסור.
86. מעות שנאספו לצורך חולה ולא השתמש בהם. הרב גדעון בן משה. **בית אהרן וישראל**, פו, תש"ס, מט-נו.
- חילוקי דינים אם נותנים את המותר אחרי פטירת החולה ליורשיו או לחולים אחרים.
87. האיסור להתרפא בדברי תורה. הרב נפתלי מוסקוביטש. **אור ישראל**, יח, תש"ס, סה-סט.

- מותר ומצוה לומר תהילים ודברי תורה לרפואת חולה, אבל דרך לחש
מותר רק לחולה שיש בו סכנה.
88. מילה שלא בזמנה כשהיום הרביעי יחול ביום טוב. הרב חנינא בוגיד סעדון.
מגיד תשובה, ח"ה, יו"ד, סי' נא, עמ' רנט-רסב.
- תינוק שנולד בניתוח קיסרי בשבת כ"ד באייר, ימולו אותו ביום א' ג'
בסיון אע"פ שהיום הרביעי יחול בשבועות.
89. תינוק בחולי נכפה שנימול ביום השמיני, וחזר ובא עליו החולי ומת. רבי
מנחם מנדל מניקלשבורג. **צמח צדקה**, סי' סז, עמ' קעד-קעו.
אין לבייש את המוהל שנהג כהלכה על פי רופאים יהודים נאמנים.
90. מילתו של חסר משקל שנולד פג. הרב יעקב אריאל. **תחומין**, כ, תש"ס, 339-341.
קביעת זמן המילה על פי משקלו של התינוק. ד"ר סודי נמיר. 342-346.
- פג שהוצא מאינקובטור במשקל נמוך, יש לדחות את המילה עד לאחר
שבעה ימים.
91. סם שינה לבני עשר מרוסיה לפני המילה. הרב שלמה זלמן פרידמן. **חמד
שלמה**, סי' עז, עמ' רסז.
אין שום חשש לתת לנימול סם שיישן בעת המילה.
92. בן במילת אביו. הרב שלמה זלמן אוירבך, לרב ישראל מאיר לאו, בתשנ"א.
מנחת שלמה, תנינא, סי' עט, עמ' רנד.
- כשאין אחרים יכול למול. - בסי' פ עמ' רנה השיב בתשכ"ו לד"ר יעקב
לוי על מילת הירוק (צהוב).
93. מציצה ורחיצה בחמין לאחר ברית מילה. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **ספר
רפאל**, קסא-קעו.
פתרון תעלומות רפואיות מהי הסכנה שבגללה נחוצים המציצה והרחיצה
בחמין.
94. פדיון הבן לבכור שנולד בניתוח קיסרי. הרב אהרן יוסף אוירבך. עטרת
שלמה, ה, תש"ס, פא-פט.
אם הוציא רוב ראשון לבית החיצון יפדוהו בלי ברכה.
95. פדיון הבן בבכור מבחנה. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב משה אושרי. ישיב
יצחק, ח"ב, סי' ל, עמ' קצ-רו.
יפדה בלי ברכה בשם ומלכות, ויכול לקחת פרי חדש לברכת שהחינו.

ו. רופאים וחולים, השתלות

96. בעניני הצלה ורפואה. הרב שלמה זלמן אוירבך. **מנחת שלמה**, תנינא, סי' פו,
עמ' רס-רסד.

- תשובות מתשכ"ח-תשנ"ג בעניני: קדימה בריפוי ובמכשיר הנשמה, נתינת תרופות הוגעה הגורמות נזק ללא ידיעת החולה, ניתוח פלסטי, הוצאת ממון להצלת חולה, הוצאת אבר ממת לצורך חולה, קביעת המות, השתלות-בסי' צו עמ' רפז-רפח השיב בתשל"ז לרב איסר יהודה אונטרמן על הנאה מאיברי המת, ולצורך לימודי רפואה-בסי' צט סק"ג עמ' רצב תשובה כיצד ינהג רופא אבל-בסי' ק ס"ק ז-ח השיב לפרופ' א"ס אברהם על כלאים בהנדסה גנטית, כניסת כהן לבית חולים.
97. שתי הוספות לפסקי הרב שלמה זלמן אוירבך בהלכות רפואה. הרב ראם צפרי. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 160-163.
- הנושאים: היתר לתרום קרנית; תפילה על חולה סופני המתייסר מאד.
98. בדיני רפואה ופיקוח נפש. הרב אלחנן פרץ. **צהר**, ז, תש"ס, תנד-תנט.
- בין הנושאים: מינון תרופה, שימוש במורפיום, רפואה על ידי אנרגיה בשבת, נסיעה לטיפול, נקיון הגוף, ניתוק מכשירים בשבת לצורך תפילה.
99. מפתח מוער למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשנ"ה. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 123-159.
- 8 פרקים, 69 מקורות, 219 ערכים.
100. **רפואה חיים ושלום**, סגולות לכל מיני מחלות וצרות. שלמה בנימיני. חולון (תש"ס), 3, 212 עמ', הקדמה, הסכמות, תוכן הענינים. חלקו מנוקד.
101. **אוצר התרופות והסגולות**, צמחי מרפא בספר התהילים. הרב ד"ר יהודה שיטרי, נוטורופט. אשדוד, עמותת בית כנסת אהבת שלום, (תש"ס), 428 עמ', הסכמות, הקדמה.
102. קונטרס חיי רפואה. הרב אברהם יעקב גולדמינץ. **זכור לאברהם**, תש"ס-א, ח"ב, תתה-תתלא.
- לקט הלכות לעוסקים בהצלת נפשות, ודיני חולה ורופא. נדפס כח"ב לספרו בדמיך חיי, עם הערות הרב שמואל אליעזר שטרן.
103. **יקרא דחיי השלם**. הלכות ביקור חולים ואבלות (כמנהג הספרדים). הרב חיים רבי. נערך ונסדר מחדש לפי המהדורה הראשונה בתש"ס, בתוספת נוסף, מקורות והערות על ידי תלמידו אלון כהן. (ירושלים) תש"ס, 20, 435, 15 עמ'.
104. **בית מועד** א-ב, הלכות והליכות אבילות כמנהג ק"ק תימן, עם מקורות, הערות ועיונים. הרב פנחס קורח. בני ברק תש"ס. בחלק א, פרקים א-ג, עמ' א-עז: דיני ביקור חולים, צוואה ויודי, גוסס.
105. הלכות ביקור חולים ורפואה. הרב משה מנדל שקלרש. **יד משה** (פלדמן), תרלה-תרמב.
- סידור ההלכות עם מקורותיהם.

106. **זכרון יצחק**, אוצר דינים ומנהגים גם בהלכות אנינות ואבלות. הרב דוד טהרני. ביתר עילית תש"ס, הסכמות, הקדמה. בעמ' א-יח הפרקים: א. ביקור חולים; ב. דיני הרופא; ג. גוסס.
107. ביקור חולים. הרב חיים משה קורט. בתוך ספרו **תפארת משה**, דברי חז"ל מגמרות ומדרשים על עניני גמ"ח, הכנסת אורחים, ביקור חולים וצדקה. תל אביב תש"ס, עמ' קנה-קעח.
108. ביקור חולים על ידי שליח. תפילה על החולה שימות. הרב שלום משאש. **שמש ומגן**, ח"ג, יו"ד, סי' לה, עמ' קעח. השגות על ספר דברות אליהו, ח"ב, סי' יא.
109. תרפיה באמצעות בעלי חיים. הרב שלמה אבינר. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 69-71. מותר לרפא ילדים מוגבלים ואוטיסטים על ידי בעלי חיים טמאים ואינם מוקצה.
110. בדיקות לקידום המדע הרפואי ללא ידיעת החולה. הרב יצחק זילברשטיין. **צהר**, ז, תש"ס, תלט-תמט. אין לעשותן בלי קבלת רשות, וכל שכן בקטן או שוטה.-אין לכרות כליה מבן שוטה להשתילה באביו, וכן להיפך.
111. אילחוש אפידורלי בלידה-מבט רפואי והלכתי. ד"ר חנה והרב יואל קטן. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 72-82. אין סיבה להימנע מאילחוש אפידורלי המונע את כאב הלידה ואין בו סכנה.-בעמ' 165-178 ויכוח על מאמרם הקודם בענין חשש הפלה בעקבות התקן תוך-רחמי.
112. טיפול רפואי וסיעודי בחולה סופני (גוסס). הרב חיים יעקב שורץ. **עץ חיים**, ד, תש"ס, שלז-שמג. בירור אלו פעולות מותרות לעשות כשאין יודעים אם הוא גוסס.
113. טירוף הדעת בשכיב מרע-אמירת אמת לחולה סופני. הרב יעקב וינר. **דברי משפט**, ח, תש"ס, שא-שח. הכללים מתי מותר לגלות לחולה מהי מחלתו ומתי אסור.
114. טיפול בחולה מסוכן. הרב יצחק זילברשטיין. **מבית לוי**, טו, תש"ס, קמד-קנה. כללי הזהירות הנדרשים בטיפול בגוסס. מצורפים מכתביהם של שלושה רופאים.
115. בענין השתלת לב וקביעת רגע המוות. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ג, סי' יט, עמ' קט-קלח.

- התורם מרצונו נוטלים ממנו אבר שהנשמה תלויה בו, ואין חוששים לחיי שעה שלו. קבעו המכשירים דהיום שהוא מת, אין לחוש שימצאו בעתיד מכשירים שיוכיחו שעדיין היה חי. מותר להשתיל אבר בעל חי טמא בגוף ישראל, ואם הוא כהן מותר לעלות לדוכן.
116. איברים שהנשמה תלויה בהם לענין קביעת מוות. ד"ר דניאל מלאך. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 112-120.
- חולק על הרב צבי שכטר במאמרו: בדיני מת וגברא קטילא, אסיא, מט-נ, תש"ן, 19-137.
117. תרומת איברים למטרת רווח כספי. הרב אברהם שרמן. **תחומין**, כ, תש"ס, 353-362.
- יכול אדם למחול על צער חבלת גופו למטרה חיובית של מצוה.
118. תרומת איברים מתינוק נפל. הרב יצחק זילברשטיין, לד"ר אלי יוסף שוסהיים. **בית הלל**, ג, תש"ס, סא.
- עובר בעל מום שודאי ימות, יכולה אמו ללדתו ולתרום את איבריו.
119. סחר באיברים. הרב שמואל רבינוביץ. **בית הלל**, ג, תש"ס, סב-סו.
- מן הדין אפשר למכור איברים, אך יש לעשות זאת בפיקוח ובקרה.
120. **בדמין חיי**, ליקוט הלכות בענייני תרומת דם. אברהם יעקב גולדמינץ. ירושלים, ארגון לב מלכה, תש"ס, 112 עמ', הסכמות, מבואות. כולל תשובות של רבני זמננו לשאלות שהתעוררו בשנים האחרונות בעבודת הארגון.
121. תרומת מח עצמות וכליה. הרב עדי כהן. **בית הלל**, ב, תש"ס, מג-מו.
- בן דוד שנמצא ראוי לתרום מח עצמות אין לו להימנע מזה, כי כמעט שאין בזה סכנה, המח מתחדש כל הזמן כדם, ובהרדמה אין כאבים מיוחדים.
122. עקירת שן לצורך נוי. הרב דב לנדאו. **בית אהרן וישראל**, פט, תש"ס, עז-עח, צ, קיח-קכא.
- מסקנתו לאסור, אבל הרבנים פנחס דיק ויואב רוזנטל חלקו עליו.
123. אנדרוגינוס וטומטום הלכה למעשה. הרב דוד שור. **המאור**, שעב, תש"ס, 13-20.
- דיון בסוגיות הש"ס והפוסקים עד למסקנות ההלכה.
124. חולה המסרב להשתמש בתרופות. הרב אלחנן הלפרין. **שדה אלחנן**, ח"א, סי' ס, עמ' עח-עט.
- מותר לרופא להטעותו ולהתעסק ברפואתו.
125. סירוב לטיפול רפואי מציל-חיים. פרופ' אברהם שטיינברג. **ספר רפאל**, תקעא-תקפ.

- היבטים אתיים, משפטיים והלכתיים בביצוע ניתוח הצלה למרות התנגדות החולה או אפוטרופוסו.
126. בענין ניתוח מתים. הרב מאיר יוסט. **אמרי מאיר**, סי' טו, עמ' סז-סט.
- מפריך את כל סעיפי ההיתר של מחבר אחד. -בסי' כד עמ' קו דן בסירוס על ידי נכרי.
127. ניוול המת. הרב שלמה שניידר. בתש"ה. שו"ת **דברי שלמה**, ח"א, סי' כו, עמ' רעט-רפב.
- בירור צדדי האיסור של ניתוחי מתים, ומתי מותר משום פיקוח נפש. -בסי' סו עמ' תקכ-תקמב דן על סומא במצוות לא תעשה.
128. קבר אינו מטמא באהל. דרור פיקסלר. **תחומין**, כ, תש"ס, 376-387.
- הצעות לפתרון בעית טומאת כהנים בבתי החולים.

ז. נשים, הפריות

129. **גינקולוגיה, גנטיקה, פוריות ויילודים** לאור ההלכה. חלק ב. דברים שנאמרו בכינוס השנתי השני לרבנים ורופאים בשנת תשנ"ח במרכז שערי צדק. העורך: יואל קטן. ירושלים, המחלקה לרפואה והלכה של הרבנות הראשית והמועצה הדתית, תש"ס, 117 עמ'.
130. בעניני רפואה. שאלות הרב יגאל שפרן, ותשובות הרב מנחם מנדל שפרן. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, עד-עז.
- הריון קובע את האמהות ולא תורמת הביצית, ובכל אופן ביצירת תאים מלאכותית אין לומר שהאב הוא גם האם ולהיפך; זרע שנלקח מאדם אחרי מותו, אין להחשיבו כבנו; רצוי להרדים למילת ילד בן חמש, ולא להמתין עד שיגדל.
131. הריון מלאכותי. הרב יעקב עדס, בתש"ו. **חדות יעקב**, ח"ב, אה"ע, סי' מג, עמ' קפח-רב.
- אוסר להזריק זרע מאדם אחר לאשת איש, והמעשה של בן סירא היה בדיעבד.
132. יחוס הולד. הרב שלמה זלמן אוירבך. **מנחת שלמה**, תנינא, סי' קכד, עמ' תמז-תנז.
- בירור אחרי מי מתיחס הנולד מהזרעה מלאכותית.
133. אם פונדקאית. הרב אליהו בן חיים. **בית יצחק**, כח, תשנ"ו, 171-174.
- שתי הנשים נחשבות אמהות, וצריך להיזהר מעירוב רחם גויה או מאיסור קרובים.

134. דיני היוחסין בהפריה מלאכותית. הרב זאב פרוינד. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, רז-ריד.
- בירור אם הולד מתיחס לאביו או לא.
135. רופאים שביצעו הפריה מבחנה אחרי מיתת הבעל ונולד לאשה בן קיימא. הרב יאיר חדאד. **דבריך יאיר**, ח"ב, סי' לב, עמ' רב-רה.
- פטורה מחליצה ומיבום.
136. הזרעה מלאכותית. הרב אליהו שמעון בן שושן, בתש"ל. **ויען אליהו**, סי' נ, עמ' קסח-קסט.
- הפרטים הנדרשים כדי שיוכלו לבצע את ההזרעה.
137. הזרעה מלאכותית בישראל, בממזר ובגוי. הרב אריה ליב ברוך. **דברי משפט**, ו, תש"ס, כא-ל.
- כולל דיון על הזרעה בבת כהן, ואם מלים הנולד בשבת.
138. על תרומת ביצית, פונדקאות, הקפאת זרעו של רווק, ונטילת זרע מהמת. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 45-49.
- חילופי שאלות ותשובות עם חברי הועדה לאישור הסכמים לנשיאת עוברים.
139. אדם הנוצר על ידי שיבוט. הרב ישראל יעקב כהן. **דברי משפט**, ו, תש"ס, נ-נח. העלאת שבע אפשרויות מהי הגדרתו.
140. אבהות לאחר מיתת. הרב יגאל בצלאל שפרן. **תחומין**, כ, תש"ס, 347-352.
- יש להימנע מהזרקה זרע לאלמנות על מנת להוליד מהבעל המנוח.
141. אם פונדקאית. הרב אביעד טרופ. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, ק-קכב.
- בירור התוצאות להלכה לפי השיטות השונות מי נחשבת האם.
142. ולד הנולד מבטן הפונדקית. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ג, סי' כז, עמ' קעד-קעח.
- מכלול השאלות הקשורות לעצם ההפרייה, הורות, יחוס וכהונה.
143. שמירת מידע על הורות ביולוגית. ד"ר מרדכי הלפרין. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 83-111.
- נסיגה מדו"ח הביניים של ועדת אלוני לבחינת הנושא של הפרייה חוץ גופית, כולל פרסום ראשון של דו"ח הביניים.
144. הנדסה גנטית. הרב חזקיהו יוסף כהן. **עטרת שלמה**, ה, תש"ס, קכג-קנה.
- יש לנושא זה השלכות הלכתיות בזרעים, בבעלי חיים ובאדם.
145. הנדסה גנטית בצמחים-רקע מדעי והיבטים הלכתיים. פרופ' אליעזר גולדשמידט-ד"ר אריה מעוז. **אסיא**, סה-סו, תש"ס, 50-68.

- עם תשובת הרב שאול ישראלי בתשנ"ג לשאלת הרב יואל פרידמן על הכלאה גנטית של מינים שונים.
- 146, 147. חשש ממזרות מאיסור אשת איש. הרב אלחנן הלפרין. **שדה אלחנן**, ח"א, סי' נ, עמ' סט.
- אין לקבוע משפט אבהות בהסתמך על מדע הרפואה שדם הילד אינו זהה לשל אביו, ואין כאן חשש כלל. בסי' נז עמ' עו פסק, שאבילות נהגת במי שטעה וסבר שעושה מצוה במסירת גופתו למחקר רפואי.
148. גר עם שתי אחיות, ונולדו לו מהשניה ששה בנים. הרב שלום משאש. **שמש ומגן**, ח"ג, אה"ע, סי' כח, עמ' רסא-רסג.
- אין לסמוך על בדיקת הרופאים עשרים שנה אחרי הנישואים שאינה מסוגלת ללדת, ואין זה מספיק לעשות קידושיה טעות.
149. היתר ממזרות. הרב אברהם דב ברקוביץ. **דברי משפט**, ו, תש"ס, צב-קכח.
- הרס שלוש משפחות כשאשת איש זינתה, ונתנה הזרע שבכיס לאשת איש חברתה שתתעבר וילדה בן.
150. ממזרות ובדיקת רקמות. הרב שלום משאש, הרב עובדיה יוסף. **שמש ומגן**, ח"ג, אה"ע, סי' יז-יח, עמ' רלג-רלז.
- אין לסמוך בוודאות על בדיקת הרקמות, והבן אינו ממזר וכשר לבוא בקהל. גם בסי' נב עמ' רצז פסק כך על צעיר אחר.
151. מתו שני בעליה הראשונים ממחלות. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, אה"ע, סי' ז, עמ' ה-ו.
- לפי נתוני השאלה הותר לה להינשא לבעל שלישי.
152. פצוע דכה שכפאוהו לגרש. רבי מנחם מנדל מניקלשבורג. **צמח צדקה**, סי' כא-כב, עמ' עה-עז.
- בכפיה מן הדין אין חשש של גט מעושה. אין בעל נאמן לטעון שיש לאשתו מום שאינו מבורר.
153. פצוע דכה מחמת בעיטה. הרב שאול דוד יהודה בוצ'קו. **תחומין**, כ, תש"ס, 388-391. פסול פצוע דכה בסריס. הרב מנחם דב גנק. 392-396.
- חמישה פתחים להתיר בבעיטה. כירור ההלכה אם מי שעבר ניתוח פרוסטטה מותר לבוא בקהל.
154. היתה ביצה אחת שלו קטנה ברביע מהשניה. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, אה"ע, סי' ג, עמ' ב-ד.
- בנסיבות השאלה אין לו דין פצוע דכה, ומותר לבוא בקהל. בסי' ד התיר מי שנולד עם ביצה ימנית בלבד.
155. הגדרת סריס חמה ואיילונית. ד"ר דניאל מלאך. **ספר רפאל**, שכט-שמב.

- סיכום דעות הראשונים והפוסקים בנושאים אלו.
156. סירוס לזמן. הרב מרדכי גרוס. **דברי משפט**, ו, תש"ס, קלו-קלח.
- רשאי אברך ליטול גלולות שידכאו את עודף ההורמונים שלו.
157. נשים המשמשות כמוך בזמננו. הרב דוד שור. **המאור**, שער, תש"ס, 35-39.
- סיכומים מתי מותר להשתמש באמצעים השונים למניעת הריון.
158. אשה שתסתכן אם תתעבר ותלד. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, אה"ע, סי' ה, עמ' ד.
- מותר לה ליטול תרופות להפיל את העובר. -בסי' ו התיר במקום סכנה לשמש כמוך.
159. העומד להשתדך עם מי שהסירו את רחמה. הרב משה שטרן. **עטרת צבי**, קכו-קכט.
- חובה על כל מי שיודע מזה להציל את החתן.
160. גיורת שנתגיירה עם בעלה, ויש עדות רופא נאמן לפי בדיקות שאינה בהריון. הרב דוד חיים שלוש. **חמדה גנוזה**, ח"ג, סי' כ, עמ' קלח.
- יכולים להינשא אפילו לפני תשעים יום. -בסי' כא עמ' קלט ביאור רפואי מדוע הנולד לשבעה חי ומחללים עליו את השבת, ובן שמונה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו.
161. היתר נישואין לפנויה שילדה ורוצה להינשא תוך כ"ד חודש. הרב יעקב אליעזרוב. **דברי משפט**, ו, תש"ס, קנח-קסד.
- מותר לה להינשא תוך הזמן, מכיון שלא הניקה מעולם את בנה מסיבות רפואיות.
162. מעוברת ומינקת חברו. הרב שניאור פרדס. **דברי משפט**, ו, תש"ס, קעג-ר.
- דיונים באפשרות נישואין תוך כ"ד חודש בהזרעה מלאכותית, אם פונדקאית, גבר עקר, ועוד.
163. טיפול רפואי על ידי חובשת. הרב שמואל זעפרני. **המאיר לארץ**, 33, תש"ס, 65-69.
- לכתחילה יש לעשות הכל שחייל יטופל על ידי חובש, וחיילת על ידי חובשת.
164. יחוד אשה אצל הרופא. הרב שלמה זלמן פרידמן. **חמד שלמה**, סי' סט, עמ' רנז-רנח.
- יש לצרף להקל כשבעלה ממתין בחוץ, וכל שכן כשהרופא מרשה לו להיכנס.

165. אלמנה חולנית שנשבעה לפני שני נאמנים שלא קיבלה כתובתה ומתה. רבי מנחם מנדל מניקלשבורג. **צמח צדקה**, סי' כח, עמ' פו-פט.
- פרטי ההלכות אימתי יוכלו יורשיה לגבות את כתובתה. בס"י נו עמ' קנו דן בעסק הגט שנמסר לנשתטית.
166. חיקור דין בענין מורדת. הרב שלום משאש. **שמש ומגן**, ח"ג, אה"ע, סי' מז, עמ' רצא.
- אין כופין גירושין לפי טענת האשה שנתעברה מאחר והפילה, ואין ממש בתעודת רופא שהביאה על כך. הסכימו עמו בתשל"ז הרבנים ציון אבן דנאן ורחמים הלוי.
167. פסק דין בנישואי חרש וחרשת. הרבנים אברהם דב לוי, שמואל ביבס, ברוך שרגא. **פסקי דין ירושלים**, ו, תשנ"ט, רנז-רנט.
- הרבנים הראשיים יערכו את החופה ויכתבו הכתובה לזוג האינטליגנטי המבין בשפת הסימנים. בעמ' רסג-רסה פסקו שחרשת שזינתה וילדה בן לא נאסרה לבעלה, ואין הבן פסול לקהל. בעמ' רעג-רעד פסקו לאומנת שגידלה ילד חרש ולא הוכיחה כדבעי שאמו יהודיה, שאין לאשר יהדותו או לערוך לו גיור לחומרא.
168. תביעת שלום בית ומורדת בחרשים אלמים. הרב אברהם ח. שרמן. **דברי משפט**, ז, תש"ס, קכב-קלח.
- חכמים תיקנו להם קידושין, ויש להם כתובה מיוחדת. אין מכריזים עליה כמורדת, ואין לבעל זכות ממון ברכוש.
169. חלתה בעיר מגוריהם החדש, ורוצה לשוב למקומה הקודם. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, אה"ע, סי' ל, עמ' צט-ק.
- מתקבלת טענתה שהחום מזיק לבריאותה, ועליהם לשוב לג'רבה בה יש אויר צח.
170. חובת ריפוי של בעל לאשתו ואב לילדיו. הרב אברהם דב לוי. **שערי צדק**, א, 192-204.
- פרטי ההלכות עד כמה חייב בריפוי כשכספו אזל, והם דורשים רפואה פרטית.
171. היתר לישא אשה בנשתטית אשתו. הרב נפתלי צבי שמרלר, בתש"ג. **אמרי נפתלי**, ח"ב, סי' קמד, עמ' שו-שח.
- כשרופא מומחה קבע שלא תתרפא ממחלת הרוח שלה-יש להתיר לו לישא אשה על אשתו.
172. גירושין בחסר דעת. הרב רחמים חי חויתה הכהן, בתרע"ט. **שמחת כהן**, אה"ע, סי' מז, עמ' קכב-קכד.

- אין קידושיו קידושין, ואסור לו לישא אחרת..בסי' מח, מט, נד, דן
בנישואי אשה חסרת דעת..בסי' נה עמ' קלב הורה מה דינו של נשוי
שלוש שנים ואין לו גבורת אנשים.
173. הגדרת שוטה בהלכה. הרב יצחק זילברשטיין. **דברי משפט**, ז, תש"ס, תכו-תלה.
לא כל חולה נפש יש לו לפי התורה דין שוטה.
174. טענת מקח טעות כשהאשה חולת אפילפסיה (נפילה). הרב יעקב אליעזרוב.
דברי משפט, ח, תש"ס, קלו-קמב.
עליה לקבל גט, ובינתים פטור הבעל ממזונותיה.
175. טען אחרי הנישואין שיש לה ריח הפה ומום ברגל. הרב רחמים חי חויתה
הכהן. **שמחת כהן**, אה"ע, סי' כא, עמ' צ-צא.
אין בטענותיו כלום, וחייב בשאר כסות ועונה..בסי' כב-כג עמ' צא-צד
דן על ביטול נישואין בטענה שהיא חסרת דעת.
176. חיוב בעל בגט עקב חיובו בפריה ורביה. הרב נחום פרובר. **דברי משפט**, ו,
תש"ס, סו-עד.
לא עלה בידי הבעל לקיים יחסי אישות עם אשתו, חייב לתת לה גט.
177. גירושין לצורך קיום מצות פריה ורביה. הרב יעקב אליעזרוב. **דברי משפט**, ו,
תש"ס, נט-סה. הרב אברהם ח. שרמן. עה-פח.
לראשון ספק אם טענת הבעל כנה, ומספק אין לחייבה בגט. לשני טענת
הבעל אינה כנה, ויש לדחות את תביעתו לגירושין.
178. דין משותק לענין גט. הרב שלום משאש. **שמש ומגן**, ח"ג, אה"ע, סי' סח,
עמ' שי.
בדקוהו בשעת הכתיבה והבין הכל יכולים לתת הגט, אף כי לפעמים
מתעיף ומתבלבל.
179. גירושין של חרש מומר על ידי שליח. הרב יעקב עדס, לרב יצחק אייזיק
הרצוג. **חדות יעקב**, ח"ב, אה"ע, סי' כא, עמ' קכב-קכד.
הוראות לביצוע שני גיטין על ידי שליח הולכה.
180. חליצת איטר רגל. הרב רחמים חי חויתה הכהן, הרב כלפון משה הכהן.
שמחת כהן, אה"ע, סי' סג-סד, עמ' קנ-קנג.
הוראות למעשה כיצד לנהוג כשהיבם הוא איטר רגל.
181. דין איטר בעבודה ובחליצה. הרב אורי כהן. **מעלין בקודש**, ב, תש"ס,
77-84.
בירור דעות הראשונים והאחרונים בנושא.

ח. נזיקין, הפלות

182. כשרות חרש המדבר לעדות. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי משפט**, ו, תש"ס, תלד-תמ.
- העיקר כדעת הרמב"ם והשו"ע (חו"מ, לה, יא) שפסול לעדות.
183. גשר שיניים שהודבק בדבק זמני ואי אפשר יותר לתקנו. הרב פנחס משה לנדמן. **בית דוד-זכרון טוביה**, תריז-תרכג.
- עברו עשר שנים מהטיפול, פטור הרופא מאחריות ממונית ואפילו מדיני שמים.
184. תביעת שכר טיפול שיניים. הרבנים אברהם דב לוין, שמואל ביכס, ברוך שרגא. **פסקי דין ירושלים**, ו, תשנ"ט, כט-לא.
- על הנתבע להוכיח שהטיפול לא היה טוב ולכן פנה לרופא אחר.
185. שכרו של רופא שיניים שטיפל ולא הצליח לרפא את השורש. הרב יצחק זילברשטיין. **בית דוד-זכרון טוביה**, רנו-רנט.
- יש לשלם לו את הסכום המלא, אלא אם כן קבע אבחנה לא נכונה, ונתן טיפול לא מתאים. -בעמ' רנט-רס דן ברופא שקיבל תשלום למונית ונסע באוטובוס, אם צריך להחזיר. -בעמ' רס-רסא מסתפק אם מלמד מעולה יכול להתפטר כדי לטפל באביו החולה. -בעמ' רסה-רעא בירווי הלכה בענין הלנת שכר רופא. -בעמ' תקנח השיב על רופא ששיחרר חולה מבית חולים, והלה נפל מחולשה ושיבר שיניו.
186. חיוב נזיקין של הרופא. הרב יצחק זילברשטיין. **שחר אורך**, תש"ס, שיג-שיח.
- על הרופא המרפא יש תקנת חכמים שפטור בדיני אדם, אבל פעמים שחייב.
187. תשלומי רופא שקלקל. הרב צבי שכטר. **שערי צדק**, א, 49-56.
- רופא החוזר על שגיאתו פעמיים ושלוש דינו כפושע וחייב לשלם.
188. רופא שטעה. תאומים המחוברים בשעת לידה. דניאל שטיין. **בית יצחק**, לא, תש"ס, 309-319, לב, 172-181.
- עיונים בדברי האחרונים שעסקו בשאלות אלו.
189. בעלות על עוברים ונזקיהם. הרב בנימין בירנבוים. **דברי משפט**, ו, תש"ס, לא-מט.
- רופאים שגרמו נזק לעובר, אם חייבים לשלם ולמי.
190. **צעקת תינוק**. דברים בגנות ההפלות. התפתחות העובר. הרב דוד גבריאלי. חולון, ישיבת עטרת חכמים, (תש"ס), 100 עמ', הסכמות.

191. **אמא ! רחמי עלי**, אל תפילי אותי. ליקוטים מדהימים על נושא ההפלות ותוצאותיהן. אסף ליקט וחידש שאול בוטביקה. בני ברק תש"ס, 10, 149 עמ', הסכמות, הקדמה.
192. הפלת עוברים. משה ארבל. **אור תורה**, שפז, תש"ס, תג-תט. סקירת מקורות ההלכה ודעות הפוסקים גם על דילול ותאומי סיאם.
193. מניעת הפלות. הרב יוסף שלום אלישיב, לד"ר אלי יוסף שושהיים. **בית הלל**. ג, תש"ס, נט-ס.
- תבורך אגודת אפרת המונעת הפלות גם של פסולי קהל וכדומה.
194. ישראל שבא על הכותית ונתעברה ממנו. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, ח"ב, סי' מ, עמ' רפה-ש.
- תוך מ' יום יכול לומר לה להפיל, ואם יש חשש למצבו הנפשי או ליהדותו יכול לומר לרופא עכו"ם להפילו. יש להקל על ידי כדורים, תוך ג' חודשים לעיבורה.
195. בעלת תשובה מעוברת בממזר. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב שמואל אליעזר שטרן. **ישיב יצחק**, ח"ב, סי' מז, עמ' שמז-שנא.
- תוך מ' יום לעיבורה מותר לה להפיל, ובפרט שיש חשש רציני שייגרם לה משבר נפשי ורוחני, ויהיה פגם ובזיון גדול לה ולמשפחתה. מוטב בגרמא על ידי כדורים או סם המשלשל.

מקור : אסיה עה-עו עמ' 157-188 (2005)